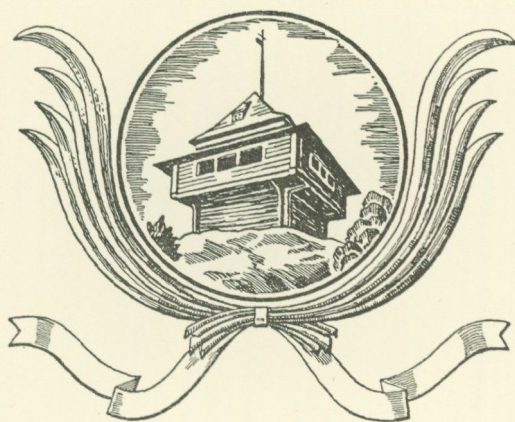

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1934**

NORDISKA MUSEETS
OCH SKANSENS
ÅRSBOK
FATABUREN

1 9 3 4

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Årsbokens omslag, motiv från Skansen med Moragården i bakgrunden
är utfört efter fotografi av J. Rydberg.

*Tryckt hos Victor Pettersons Bokindustriaktiebolag
Stockholm 1934*

H A Z E L I U S M I N N E T

TAL DEN 30 NOVEMBER 1933

av Andreas Lindblom

Nu stupar den grå november brant mot sitt slut. Allhelgonadag och Mårtensmessa är länge sedan förbi. Åkrarna är plöjda. Adventssnön har fallit.

November är minnenas månad. Alla själars dag firas visserligen inte längre hos oss. Men svensk historia läser likväl denna månad, den 6:te och den 30:de, sina mest gripande själamässor.

Den 30 november hugfäster en dödsdag, ett allvarstungt ögonblick, då en krigets mäktiga fackla släcktes i stormen. Men den hugfäster också en lycklig födelsedag och därmed en gärning som utgör en av vår historias mest framgångsrika insatser på den fredliga odlingens fält. När Artur Hazelius i dag för hundra år sen kom till världen, tändes därmed en fackla, vars återsken länge skall lysa över landet.

I regeln är det ju så, att om en människa inte fångat sin livsuppgift redan vid trettio år, så brukar det inte bli så mycket av henne. Hazelius företer den sällsynta bilden av en man, som är trettionio år gammal, då han börjar sin egentliga livsgärning. Men man misstar sig, om man tror, att den föregående tiden varit utan betydelse för verket. Ty under dessa första fyra årtionden härdades en vilja, prövades ett hjärta, formades en människa.

Vad den tidigaste barndomen betytt härvidlag, vet vi inte. Som andra barn sprang väl lille Artur och lekte på Surbrunnsgatan och i trädgården till det gula envåningshuset med brutet tak, som nu finnes på Skansen. I detta vackra men oansenliga

hus hade hans far, som då var adjutant hos kronprins Oscar, flyttat in 1830.

Så mycket mer betydelsefull blir en annan tilldragelse i gossens liv. När han var nio år gammal, alltså då vi börja i läroverket, sändes han i stället ned till Småland för att uppfostras på landet under fem hela år.

I Hannäs komministergård i Tjust bodde på den tiden en from och dugande präst, Thure Reinhold Ekenstam. Han var mest känd i egenskap av framstående pedagog, vilken tagit sig före att gratis läsa med socknens barn — det var ju i den svenska folkundervisningens gryning. Bland hans privatelever sattes nu lille Artur. Det var onekligen en märklig form av uppfostran för ett huvudstadsbarn, en uppfostran i Carl Jonas Love Almqvists anda. Intressant nog hade en farbror till Hazelius deltagit i Almqvists värmländska bondeliv, och även hans far var anstucken av denna Rousseau-romantik. Som ej så få militärer då för tiden omfattade Johan August Hazelius liberala idéer, som bland annat i folkupplysningen och ståndscirkulationen såg medel för folkets lycka — alltså samma åskådning, som hystes av general Hazelius karlbergskamrat, den sedermera berömde pedagogen Torsten Rudenschöld. Den långa vistelsen där nere i Småland gjorde ett outplånligt intryck på Artur Hazelius. När han ett tjugotal år senare blev en av huvudredaktörerna för den bok, som jämte bibeln och psalmboken varit läst av största antalet svenskar under sista halvsekllet, nämligen Läsebok för folkskolan, kom barndomsintrycken från landet honom väl till pass. Och när han under otaliga resor i den svenska landsbygden bedrev forskning och museal insamling, behövde han aldrig känna sig som främling.

Om skolåren i Nya Elementar och om Uppsalaåren är inte mycket att säga. Han är primus och exemplarisk, även i fysisk träning — gamla skolkamrater berättar långt senare om hur han i gymnastiksalen brukade gå lingång på armarna upp till taket med två tunga stolar hängande vid fötterna. Allt sådant var ju stiltigt och beundransvärt, men ändå — både gymnasisten och studenten var dock inte mer än en utkristallisering av det bästa

bland det vanliga. Lika välgjord var hans doktorsavhandling om Hávamál, en avhandling, som rättvist nog numera är totalt bortglömd. Bland de grånade hedersdoktorerna och jubelmagistrarna vid denna promotion finner man intressant nog några namn som verka som symbolisk inramning kring den unge Hazelius, nämligen den berömde folkminnessamlaren Leonard Fredrik Rääf, den utmärkte språkmannen Johan Erik Rydqvist och den gamle förnämlige folkviseforskaren Arvid August Afzelius.

Hazelius lärarverksamhet som lektor vid Nya Elementar och Högre Lärarinneseminarier, en verksamhet som omfattar hela 60-talet, innebär den första utvecklingen i originell riktning av hans personlighet. Det är nu den djärve språkmannen växer fram. Efter åtskilliga betydelsefulla skrifter kastas han in i den rättstavningsstrid, under vars buller andarna drabbade samman i Sverige särskilt åren 1869—71. Han var i vissa avseenden mycket radikal — han fordrade t. ex. avskaffandet av fv och f som tecken för v-ljudet och mycket annat, som delvis realiserades först genom Fridtjuv Bergs bekanta reform. Å andra sidan höll han hårt på en så hopplös sak som användningen av »han» och »hon» för substantiven i stället för »den».

Dessa pedagogiska år kan måhända förefalla bortkastade ur Nordiska museets synpunkt. Men i själva verket bildar de en viktig etapp till den period av kraftutveckling, som inträffar på 70-talet. Ty det var just under lärartiden som han skärpte sin psykologiska blick, vilken senare kom honom så väl till pass exempelvis vid tiggerier och andra besvärliga transaktioner och inte minst i museitekniska frågor. Den tablåartade utställningsformen, som han redan år 1873 begagnade sig av, liksom friluftsmuseets hela regi förstår man bäst, om man kommer ihåg, att Hazelius hade utbildats till pedagog.

1870 lämnade han lärarbanan för att leva som fri skriftstäl-lare. På sommaren 1872 befann han sig som ofta tillförne på en färd i Dalarna. Och här föddes Nordiska museets idé. Här upplever han den strålande syn, som hans hustru så vackert tecknat i sin dagbok:

»Den 7 juli», skriver hon — »en härlig dag, som länge skall leva i mitt minne. Klockan omkring halv sju voro vi nere vid Barkbacken för att taga emot de väntade båtarna. Det var den fagraste sommarmorgon. Siljan låg som en spegel. De grönklädda stränderna med sina byar här och där bildade en vacker och intagande tavla . . . Men huru klappade dock ej hjärtat med starkare slag, då man fick se bakom udden den ena båten efter den andra närma sig med raska årtag. De röda och vita dräkterna skimra mot solen. Kullorna sitta på båtkanten och bilda en krans av kraftiga färger. Gamle-far synes högtidlig i aktern, vid styret. Tio par åror sätta fart i den stora, långsmala båten, som rymmer mer än femtio personer. Man tänke sig mellan 30 och 40 sådana båtar nästan på en gång framskridande på den solbelysta vattenytan! Vilken på en gång praktfull och obeskrivligt intagande syn! Det var omöjligt att utan tårar betrakta detta sällsamma skådespel», säger dagbokens författarinna.

Det är detta ögonblick som Hazeliuskantatens skald poetiskt identifierat med konceptionen av museets idé. Säkert är att det var den 24 juli 1872 som Hazelius här uppe i Dalarna, närmare bestämt i Åls socken, förvärvade de första föremålen till sin Skandinavisk-etnografiska samling, det blivande Nordiska museet, som öppnades för allmänheten den 24 oktober påföljande år. Som nr 1 och 2 i inventariet infördes en yllekjol och en bindmössa från Stora Tuna. Men redan nummer 50—52 är högreståndsföremål, det är hans farfars svenska dräkt från Gustav III:s dagar. Denna nu påbörjade samlingsverksamhet blev inledningen till en trettioårig kamp mot makter, som höll på att förinta den månghundraåriga kulturtraditionen i vårt land. De förstörande krafterna var naturliga konsekvenser av nya och betydelsefulla sociala framsteg. Viktigast var folkbildningen, som grundade sig på den nya folkskolestadgan av år 1842. Den smidde kunskapens vapen mot en analfabetisk, men kulturellt konserverande tradition. Två andra betydelsefulla faktorer var näringsfriheten och industrialismen. De slungade in i hemmen de maskingjorda varorna och reducerade själv-

hushållning och hemslöjd. De jagade de fäderneärvda dräkterna och husgeråden i lumphandlarens säck eller ut på sopbacken eller i bästa fall upp på vinden. Bakgrunden för hela denna katastrofala upplösningsprocess utgjorde de vid denna tid allt effektivare skiftena av bondejorden. Skiftena sprängde den konserverande bygemenskapen och skapade väl hundratusende nya gårdar, representerande lika många nya hem med brustna eller i varje fall starkt försvagade traditioner.

I Hazelius liv börjar nu en mansålder av rastlöst räddningsarbete. Nu efteråt kan det te sig som ett triumftåg. I verkligheten var det en oavbruten kamp mot vandalism, oförstående, liknöjdhet och först och sist penningbrist. Sin egen förmögenhet satte han oupphörligt i sticket. Summan av de upplånade eller omsatta belopp, som han undan för undan ställt sig i personligt ansvar för, uppgick år 1898 till den fantastiska siffran av över tre miljoner kronor. »Pengar?» så föll Hazelius berömda ord, »pengar — skulle jag ha väntat på sådana, innan jag gått till verket, vad hade då blivit gjort? Jag dör bort, kanske mina planer med mig; men pengar finns alltid i världen.»

Efteråt kunde nog Hazelius se med blid humor även på dessa orons och bekymrens år. En gång påminte han skämtsamt en av sina kvinnliga amanuenser om att hennes bröllopsdag sammanföll med tjugofemårsdagen av det första lån, som han gjort för museet, »en dag», tillade han, »som kunde anses nästan som en stiftelsedag!»

Om vi ett ögonblick stannar inför hans egen halvsekeldag, 1883, så står vi inför minnet av en av de svartaste perioderna i hans liv. Bland de många vittnesbörderna härom vill jag citera ett enda. Den 6 oktober skriver han till sin vän och sitt trogna stöd professorskan Ann Margret Holmgren ett gripande karakteristiskt brev, som börjar så här: »Om du endast visste, med vilka bekymmer jag kämpat och kämpar dessa dagar. Jag dricker järnvatten för att stärka mina nerver och stålsätta mig i striden. Det är ingen leksak att hava mer än 12,000 kronor i obetalda räkningar och en svävande skuld på mer än 30,000, med växlar på tusentals kronor, som skola betalas om en vecka, med mödo-

samt upptagna län, som också skola betalas efter en eller annan vecka; att vidare få skriva brev på brev med bleklad nej till svar; att vandra fåfänga fjät i rika mäns trappor och tala för döva öron i deras salonger. Och så att icke kunna få någon kraftig hjälpare, som litet vill dela bördan, då det dock gäller en stor sak. Stockholm är då i många fall ett bedrövligt samhälle. Inga penningar och sällan en blick i stort. Att tänka stort, fast vi äro ett litet folk — detta, som man borde predika för dem på taken, förstå de så litet.»

Det finns ingen av Hazelius efterträdare som inte, låt vara i mindre skala, fått göra liknande erfarenheter. Det hör oupplösligt samman med denna post.

Vi förflyttar oss nu ett årtionde framåt, till 1893 — hur mycket har då ej förändrats! Det viktigaste som skett under denna period var att den 24 oktober 1888 grundstenen blivit lagd till den jättebyggnad där vi nu är samlade. Lika märkvärdigt, ja kanske märkvärdigare var tillkomsten av Skansen, som gav utlösning åt Hazelius älsklingsidé att skapa en bild av ett levande förflutet. »Se, vad jag vill ha är ett levande museum», yttrar han i en av de få tidningsintervjuer med honom som gjorts, »det är ju Skansen, och därför är det som folk går hit. Här äro inga döda tavlor och skåphängda dräkter som åskådaren går förbi som någonting dött. Och samma princip skall så mycket som möjligt tillämpas i Nordiska museet. Ingen museischablon som avskräcker folk, och därför hoppas jag att museet skall stå upprätt, fast jag nog vet, att det finns de som tala emot mig — också i pressen.»

Men vi återvända till Skansen. Dess idé går tillbaka ända till 70-talet, fast före 1890 ingen möjlighet fanns att realisera den. Alla försök att beröva Hazelius prioriteten av friluftsmuseets idé har strandat. Tvärtom, det är från Hazelius som gnistan flyger vidare till Sveriges yttersta ändar och till grannländerna. Till sitt väsen är Skansen en genial orimlighet. Att flytta hus och hem från hela landet till en bergknalle vid huvudstadens portar, att med rekonstruktioner frambesvärja stämning och gripenhet, att levandegöra ett folkliiv som till nittio procent varit

dött under många årtionden, är inte det grandios romantik? Men så inträffade Skansens debut också vid en tidpunkt, då marken var sällsynt väl beredd, nämligen 1891, samma år som ett par andra av vår nittiotalsromantiks märkvärdigaste debuter: Gösta Berlings saga och Frödings Guitarr och dragharmonika. Man kan nog också säga, att Selma Lagerlöf och Fröding, liksom något tidigare Heidenstam och något senare Karlfeldt givit litterärt uttryck åt just den anda, som utgör grundvalen för Skansenidén. Idéns häpnadsväckande snabba växt sammanhänger inte bara med att tiden var mogen, utan också med att den oersättliga människan just i detta ögonblick fanns inom räckhåll. Eljest hör det ju till livets tragedier, att man och verk, uppgift och personlighet, ingalunda alltid finner varandra.

Skansens tillkomst var den stora händelsen i 90-talets Stockholm. Samtidigt växte här nere på Lejonslätten den gigantiska museibygnaden i höjden. Hazelius fick aldrig uppleva dess fullbordan. Men han fick dock före sin bortgång mottaga ett offentligt erkännande av sin gärnings betydelse. Vid riksdagen 1900 hade nämligen P. P. Waldenström och Sigfrid Wieselgren motionerat om fördubbling av statsanslaget till Nordiska museet, d. v. s. en höjning från 25,000 kronor till 50,000, vilken efter heta debatter och mot statsutskottets avstyrkande bifölls. »Riksdagen», skriver Waldenström i sin motion, »har å svenska folkets vägnar en hedersskuld att betala till skaparen och styresmannen för Nordiska museet, detta museum, åstadkommet genom en enda mans överlägsna intelligens, brinnande fosterlandskärlek och okuvliga energi, detta museum, där Sveriges land och folk speglar sig självt såsom i intet annat, detta museum som likt en sprakande brasa på öppen spiselhäll under årtal kastat tändande gnistor vida omkring i vårt land, gnistor av kärlek till svensk kultur och natur, svensk nationalitet och bragd.»

I riksdagen behandlades Hazelius verk ur synpunkten av att det var en hela landets angelägenhet som borde stödjas. Det är dock obestridligt, att det har varit Stockholm, som främst fått skörda frukterna av hans verk. När Hazelius 1872, omedel-

bart före Nordiska museets start, vände sig till den kände mecenaten Oscar Dickson i Göteborg med begäran om bidrag — f. ö. det första tiggeri i stor skala, som museets historia känner — erhöll han Dicksons löfte om 5,000 kronor på villkor att Nordiska museet förlades till Göteborg. Hazelius svarade nej, och fick också avstå från pengarna. Museet borde, ansåg han, ligga i huvudstaden, och f. ö. var hans kärlek till hemstaden honom för stark. Man törs icke tänka på vad det skulle betytt för Stockholm, om Nordiska museet och Skansen förlagts till rikets andra stad. När Hazelius 1891 står inför förvärvandet av Skansens första område, utbrister han i ett brev till en vän: »Det ligger en omätlig vikt vid dess förvärvande, ty ovisst är, om någon efter mig gör sig den mödan att söka utföra den plan jag i fråga om det samma utstakat och som för museet innebär fröet till en storartad utveckling och för Stockholm en utomordentlig ekonomisk fördel.» Men det är inte bara på Stockholms materiella vinst han tänker. Ur synpunkten av vad Skansen skulle kunna bli som en stadens lunga, som en ideell rekreationsplats för hundratusenden av huvudstadsbor uttrycker han något senare sin fasta tro på friluftsmuseet som andlig tillgång. »Det skall», säger han, »särskilt för ungdomen verka välgörande och uppfostrande, vadan det måhända skall räknas som en icke oviktig insats i huvudstadens sunda utveckling.»

Trots detta fick Hazelius aldrig något anslag av Stockholms stad. Däremot ägnades åt honom den första minnestavla som uppsattes i stadshusets portik över om stadens bästa särskilt förtjänta stockholmare!

Museet och Skansen representerar en jättegång. Låt oss grovt summera. Ur ett intet hade Hazelius (på det för genier egenartade sättet att skapa av intet!) sammanbragt samlingar, som vid hans död uppgick till 92,000 inventarienummer. Vid hans död var detta dyrbara palats av ädelt material, med konstrika valv och torn, till det yttre nära fullbordat. Härtill kom ett väldigt bibliotek och ett arkiv av bl. a. gårds- och skråhandlingar och framför allt en oändlighet av uppteckningar av andliga folkminnen, forntro och fornsed, folkvisor och folkmusik.

Till detta kom friluftsavdelningen på Skansen, som vid hans död hade nått en utveckling av ungefär hälften mot nu. Hela institutionen Nordiska museet och Skansen administrerades då av inte mindre än 31 tjänstemän.

Hur var det möjligt för en enda man att åstadkomma ett sådant verk? Svaret härpå kan inte sammanfattas i en enda formel. Men så mycket är säkert, att den viktigaste nyckeln till förståelsen av hans verk inte ligger utanför honom utan inom honom. Vilja och samvete i oupplöslig förening, alltså karaktär i ordets bästa mening, utgjorde grundvalen för hans personlighet. Den höjde sig på tre pelare. En var hans stora intelligens, som tidigt inriktades på effektivt kunskapsförvärv, närmast på de historiska och nordisk-filologiska områdena. Den andra pelaren var hans järnhälsa och därmed förknippade enastående arbetsförmåga. Den tredje var hans organisationstalang och minutiösa ordningssinne. Det hela kröntes av personlig charm, i förening med en smittande entusiasm och en övertalningsförmåga, som tycktes oemotståndlig. Men därinne i personlighetens hemliga rum bodde det viktigaste: en brinnande kallelsetro och en ödmjuk självförnekelse. Just därför att han aldrig tänkte på sin egen person, blev han en stark personlighet. Han gav ifrån sig, slösande, väl vetande, att den alltid förblir överlägsen, som ger mest. Och han utstrålade vänlighet och tacksamhet — att läsa hans tacksamhetsbrev är en hel predikan.

Som för alla handlingens snillen blev Hazelius väg så småningom en ensam väg. Han var i sin ungdom sällsynt vänsäll. På ålderdomen förbrändes han i ensamhet av sin kallelsets låga. Och de sista åren av sitt liv blev han nästan folkskygg. Det var mer besvär att få audiens hos honom än hos kungen, sades det, och fast hans namn var på allas läppar och ständigt i tryck, var det bara ett fåtal av den stora allmänheten som hade sett honom. Inom sin institution var han dock allestädes närvarande. »Det är för märkvärdigt med Doktorn», sa en av Skansens arbetare en gång, »man kan springa Skansen runt och leta efter honom, men bryter man en enda blomma eller trampar i en gräsmatta — strax är han över en.»

Hazelius påverkade starkt sin omgivning, en påverkan som nådde ut i de vidaste kretsar. Inte så mycket genom tal och skrift, knappt heller genom vad som brukar kallas goda gärningar. Han verkade som en etisk kraft, helt enkelt därför att han fanns till, därför att han i sin person förkroppsligade ett verk, som helt var inställt på att tjäna livets byggande krafter. För honom fanns ingenting färdigt. Hans inneboende strävan grep över varje gräns. Bakom varje mål såg han genast ett nytt som tornade upp sig, som spände anden och axlarna till nya ansträngningar. Just härigenom, genom sin otroliga själsliga spännvidd, skall Hazelius gestalt för ungdom och framtid stå som en eldstod. Ty ungdomen kommer alltid att tjasas av det som är över förmågan, av det som aldrig blir fulländat, som alltid förnimmes som andligen nytt.

Jag hörde en gång Nathan Söderblom säga, att man kunde dela människorna i två grupper, dem som tänder ljus och dem som släcker ljus. Förvisso tillhörde Hazelius ljuständarnas för mänskligheten dyrbara skara. Och den låga hans personlighet tände har förblivit flammande inom denna institution. Den lever här som en tankens produktiva oro. Kring vårt verk står ofta, nu som förr, strid. Hazelius testamenterade åt styresmannabefattningen en vidsträckt, i vissa avseenden diktatorisk befogenhet, som enligt hans uppfattning utgjorde en förutsättning för effektiviteten i dess mångskiftande verksamhet. Det är ett dyrbart men tungt arv, ett arv som inte alltid är lätt att förvalta, i varje fall inte utan konflikter. Men striden står omkring oss, inte ibland oss — om det är strid i Nordiska museet, är det mer en tävlingsstrid som skapar nya resultat, än ett split som förintar.

»Känn dig själv.» Dessa historiens mossbelupna ord ristade Hazelius in i museets sigill. Finns väl för mänskligheten en ädlare uppgift? Finns någon gåta svårare att lösa? Museets väldiga samlingar tecknar bilden av vårt folks liv under ett halvt årtusende. Alla dessa otaliga, enkla eller rika ting, som numera är grupperade kring Livrustkammarens minnen som centrum — de fyra stånden samlade omkring det majestätiskt kungliga,

skulle man kunna säga — allt berättar för den som vill och kan lyssna historien om ett folks växt från ungdom till mannaålderns kraft. Om nu museet är en öppen bok, där vår odlings historia står skriven, medger jag dock gärna, att bokens text är ganska svårläst. Museets utställda samlingar är för stora och ärligt talat delvis alltför tråkigt exponerade. Redan Hazelius kände denna svårighet, och han kunde ingalunda bemästra den. Ty även hans museirum var delvis tröstlöst tapetserade med saker. Men genom sitt geniala trick med exponering av folkliv i tablåer, åstadkom han en lycklig motvikt till överhopandet, och därmed fick han också en första klassens publiklockelse. Dessa tablåer, som han själv höll så styvt på, slopades efter hans död av den vetenskapliga rationalismen i det nya museet. I anledning av detta jubileum har vi återställt ett par sådana tablåer, lapparnas höstflyttning i Lule lappmark och interiör från en halländsk stuga. Den yngre museigenerationen har ansett sig vara skyldig Hazelius minne denna äreräddning.

Nu är det icke min mening att dessa tablåer i större utsträckning åter bör tillgripas i syfte att göra Nordiska museet populärt. Den moderna tekniken har ju andra medel. Men den tankegång Hazelius tablåer uttrycker: att på ett omedelbart fångslande sätt åskådliggöra museiföremålens mening och uppgift i levande livet — den tankegången måste räddas, om detta museum och otaliga andra inom och utom landet inte skall förlora sin publik och bli enbart vårdanstalter och vetenskapliga institut. Här väntar en stor och tacksam uppgift för museets tjänstemän under de närmaste åren, en uppgift som på inga villkor får åsidosättas. Den kommer att kosta pengar, men Nordiska museet vill tro, att Sveriges folk nu liksom på Hazelius tid inte skall lämna oss i sticket. Ty det gäller för museet att bevara greppet om sin andel i vårt folks kulturella fostran. Att släppa detta grepp vore att svika stiftarens minne.

I museets sigill satte han därjämte en strålande stjärna. Vi ser i den en symbol för det vetenskapliga sanningskravet på museets arbete. I den stjärnans ljus måste ovillkorligen vår väg gå fram, vare sig ljuset skulle visa den svenska kulturens

osjälvständighet och svaghet eller dess kraft och originalitet. Vare sig det avslöjar vårt eget arbetes brister eller tänder glans över vår forskning.

I detta museum bedrivs för närvarande ett mer vittomfattande arbete på utforskningen av vårt folks materiella och andliga odling än någonsin tillförne. Ett sådant studium av den fredliga odlingens landvinningar, av folkens inre historia är vårt betydande offer. Kulturhistorien kan visserligen aldrig entusiasmera på samma sätt som den politiska historien. Kulturhistorien eggas inte till bragd i vedertagen mening. »Det är de ärorika minnena som skapa de stora folken» — tankegången i dessa Montalemberts berömda ord innebär fröet till folklig kraftexpansion, men också till katastrofer. Just nu är det nog mindre lysande bragd, än allvarlig besinning som världen bäst behöver. En besinning som utgår från medvetandet om att det för folken liksom för individerna inte är rovdrift, utan ansvar, samarbete, förtroende och tolerans, som bygger upp kulturen. Sammanhanget i denna underbara byggnadsprocess kan aldrig bli likgiltigt. Levandegörandet av kunskapen om denna process kan för en kulturnation aldrig bli en bisak. Inför dessa fakta ter sig Hazelius jättegärning i den svenska minnesvårdens och minnesforskningens tjänst som en dyrbar tillgång för vårt folks fostran.

När vi i denna aftontimme högtidligt hyllar denna patriotiska gärning, denna oavbrutna gudstjänst i Minnenas helgedom, ringer malmtungt de ord som Geijer skrev ner inför den 30 november 1818, ord som Hazelius ofta upprepade och som kan stå som motto för hela hans verk:

Hågkomst av de framfarna dagar,
som oss eldar och oss anklagar,
gråa gäst, som ej tid försvagar,
följe ditt allvar vår dunkla gång.